

Datum objave: 25.2.2009 Rubrika: Novi list plus

razgraničenja: BARENTSOVO MORE: DUŽE OD ČETRDESET GODINA TRAJE SPOR OSLA I MOSKVE OKO GRANICA EPIKONTINENTALNOG POJASA

Norveška za crtu sredine, a Rusija za »specifične okolnosti«

Upravo je na tom pitanju i nastao problem – Norveška se poziva na crtu sredine ili ekvidistancu, a Rusija na »specifične okolnosti« kako bi se odmakla od crte sredine. Dodatni problem stvara i to što su Rusi skloni vrlo širokom razumijevanju »specifičnih okolnosti«

Piše Jagoda VUKUŠIĆ

Zamislimo za trenutak da se u podmorju Savudrijske vale, alias Piranskog zaljeva, nalaze ogromne zalihe plina i nafte te da je taj kraj poznat i kao svjetski riblji rezervoar. A mi i Slovenci tek moramo utvrditi granice epikontinentalnog pojasa i dviju gospodarskih zona. Dakle, nemamo graničnih problema i Slovenci imaju pristup otvorenom moru. Što bi bilo?

Na to bi vam pitanje u Kraljevini Norveškoj i Rusiji – dvjema državama u kojima tek trebaju utvrditi granice epikontinentalnog i gospodarskog pojasa – odgovorili vrlo ljubazno da baš i ne znaju što ih pitate. Naime, tema o norveško-ruskom problemu u Barentsovom moru nije za dnevnu raspravu i o njoj se, osim u znanstvenim i vrlo zatvorenim diplomatskim krugovima, javno zna vrlo malo. Vjerojatno zato jer se i jedna i druga strana drže pravila da su pregovori, dok traju, uvijek tajni, inače nisu pregovori, što je njihove javnosti ostavilo bez informacija o procesu, ali i poštedito nespornazuma koji su se u međuvremenu samo nadograđivali.

Bez obzira što norveško-ruski spor nije teritorijalni, jer su epikontinentalni i gospodarski pojas zone nad kojim države imaju samo neka suverena prava, on je u određenom segmentu toliko sličan, a opet po načinu na koji se vodi toliko različit od hrvatsko-slovenskog teritorijalnog spora da nam se učinilo vrlo zanimljivim predstaviti ga. U tome nam je neprocjenjivu pomoć pružio mladi norveški znanstvenik, istraživač u Odjelu za pomorstvo i pravo mora *Instituta Fridtjof Nansen*, **Oystein Jensen**, koji slovi kao najupućenija osoba za pitanja epikontinentalnog razgraničenja Norveške i Rusije.

Različiti principi razgraničenja

– Norveško-sovjetsko/ruski granični problemi, dakle nespornazumi oko granica teritorijalnog mora riješeni su prije dvije godine kada je ponovo ispregovaran jedan stari sporazum iz 1957. godine, kazao nam je Jensen. Ono što je još ostalo za dogovor su granice epikontinentalnog pojasa i ekskluzivnih ekonomskih zona, no i to je u procesu koji traje već više od četrdeset godina. Pregovori su počeli 1967. godine i do 1976. godine su, s manjim ili većim zastojećima, išli svojim putem da bi se tada sve zakompliciralo odlukom SSSR-a da proglašila ribarsku zonu. Dakako, bilo je to vrijeme hladnog rata i Norveška je samo tjedan dana kasnije proglasila Ekskluzivnu ekonomsku zonu (EEZ) nad onim što smatrala svojim gospodarskim područjem.

Nekoliko godina kasnije, 1984. godine, i SSSR diže razinu svoje ribarske zone od 200 nautičkih milja i proglašava svoju EEZ. Ukratko, objašnjava nam Jensen, postupci nacionalnih zakonodavaca učinili su čitav proces bitno kompleksnijim i teže rješivim.

Problem čini i to što se države zalažu za različite principe razgraničenja. Norveška pozicija je crta sredine, dok se Rusija zalaže za »specifične okolnosti«, a u okviru toga i tzv. princip sektora. I u slučaju gospodarske zone i u slučaju epikontinentalnog pojasa. Iako su obje države potpisnice Ženevske konvencije o epikontinentalnom pojasu, problem predstavlja i to što norveški zakon ne pozna »specifične okolnosti«.

Upravo je na tom pitanju i nastao problem – Norveška se poziva na crtu sredine ili ekvidistancu, a Rusija na »specifične okolnosti« kako bi se odmakla od crte sredine. Dodatni problem stvara, objašnjava Jensen, i to što su Rusi skloni vrlo širokom razumijevanju »specifičnih okolnosti«. U njih uključuju ne samo zemljopisne kriterije već i ekonomske i demografske aspekte pa i taj sporni tzv. princip sektora koji govori o tome odakle potječe naziv njihovog zahtjeva. Norveška pak, odbacuje ovako široko zamišljen koncept specifičnih okolnosti, a posebno tzv. princip sektora za kojeg, kažu, nema temelja u međunarodnom pravu. Ne pozna ga ni Konvencija Ujedinjenih naroda o pravu moru.

Rješenje na sudu?

Suprotno općem uvjerenju Rusija je, kaže nam Jensen, prihvatila Međunarodni sud pravde (ICJ) kao mjesto na kojem se trebaju rješavati ovakvi problemi. No, Norveška je išla korak dalje i obznanila da jurisdikciju ICJ-a priznaje obvezom ipso facto i bez specijalnih sporazuma, dakako, u odnosu prema drugoj državi koja prihvaća iste obveze.

Na osnovu toga, naš sugovornik Jensen zaključuje da bi Norveška radije išla na sud nego nastavila pregovore koji mogu trajati unedogled. Dakako, ako do dogovora ne dođe uskoro.

Dva su moguća razloga za norvešku žurbu: prvo, Norvežani očekuju da bi proizvodnja na njihovim naftnim poljima mogla početi padati kako se bude približavala druga polovica ovog stoljeća, te drugo, možda i važnije, Norveška je uvjerenjena da joj dosadašnje presude ICJ-a idu na ruku. No, što je točno na stvari Oystein Jensen ne može tvrditi jer se do službenog stajališta o ovim pitanjima ne može doći. Oni su i sada dobro skriveni iza zavjese povjerljivih diplomatskih aktivnosti.

Ovaj klasični, sporovozni, granični spor je po svojoj prilici točno ono što je Slovenija htjela izbjeći. Je li baš htjela uletjeti u probleme s kojima se sada susrela, posve je drugo pitanje. No, ako se bolje promisli nije li to baš izvrsno vrijeme za pregovore!?

Lažna nada iz 1991. godine

Pregovarački proces je ovisio o mnogo elemenata i poznaje razne faze. Najsvjetlija je bila 1991. godine kada je čak izdana zajednička deklaracija u kojoj su obje strane sa zadovoljstvom konstatirale da je napravljen veliki korak naprijed i to na osnovu međunarodnog prava. Sovjetski predsjednik Gorbačov i norveška premijerka Brundtland su na posebnoj novinarskoj konferenciji javnost izvijestili da je dvije trećine razgraničenja već utvrđeno. Od tada do danas, dvije strane su javnost pripuštale vrlo rijetko.

Prebogato ribom, naftom, plinom

Dio Barentsovog mora o kojem se pregovara zaprema oko 170 tisuća četvornih kilometara ili više od pola Poljske, na primjer. Barentsovo more, čiji južni dijelovi nisu zaleđeni veći dio godine, iznimno je bogato ribom. Računa se da se tu lovi oko pet posto ukupnog godišnjeg svjetskog ulova ribe. Norveška u njemu izlovi oko 50 posto svoga godišnjeg ulova, a Rusija 10 posto. Također istraživanja govore da se u podmorju Barentsovog mora nalaze velike količine nafte i plina. Oko 60 probnih bušenja dosad je obavljeno na norveškoj strani, no čini se da su najveće zalihe na ruskoj strani, izvan spornog područja. Barentsovo more jedno je i od strateških važnijih područja u Europi, a kroz povijest bilo je mjesto sukoba niza suprotstavljenih vojnih saveza.